

УДК: 378.016:615.3]:615.15-057.4

МЕТОДОЛОГІЧНІ І ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КЛІНІЧНОЇ ФАРМАЦІЇ ПРОВІЗОРАМ-ІНТЕРНАМ НА ЕТАПІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

**доктор медичних наук, Білай І.М., доктор медичних наук,
Дарій В.І., кандидат медичних наук, Білай А. І., кандидат
медичних наук, Красько М.П., кандидат фармацевтичних наук,
Остапенко А.О., кандидат фармацевтичних наук, Демченко В.О.
Запорізький державний медичний університет, Україна, Запоріжжя**

У статті показано значення та особливості проведення практичної роботи на заняттях із клінічної фармації на етапі післядипломної освіти. Звертається увага на формування у провізорів-інтернів вмінь та навичок, необхідних у сфері забезпечення лікарів інформацією з клінічної фармакології. Акцентується увага на творчих завданнях, рішенні ситуаційних задач, курації хворих, аналізі карт динамічного контролю фармакотерапії, оформленні протоколу ведення хворого та раціональній, безпечній лікарській терапії.

Ключові слова: клінічна фармація, провізор-інтерн, післядипломна освіта.

доктор медицинских наук, Белай И.М., доктор медицинских наук, Дарий В.И., кандидат медицинских наук, Белай А. И., кандидат медицинских наук, Красько Н.П., кандидат фармацевтических наук, Остапенко А.А., кандидат фармацевтических наук, Демченко В.О. Методологические и практические особенности преподавания клинической фармации провизорам-интернам на этапе последипломного образования / Запорожский государственный медицинский университет, Украина, Запорожье

В статье показаны значение и особенности проведения практической работы на занятиях по клинической фармации на этапе последипломного образования. Обращается внимание на формирование у провизоров-интернов умений и навыков, необходимых в сфере обеспечения врачей информацией по клинической фармакологии. Акцентируется внимание на творческих заданиях, решении ситуационных задач, курации больных, анализе карт динамического контроля фармакотерапии, оформлении протокола ведения больного и рациональной, безопасной лекарственной терапии.

Ключевые слова: клиническая фармация, провизор-интерн, последипломное образование.

Doctor of Medical Sciences, Bilai I.M., Doctor of Medical Sciences, Dariy V.I., PhD in Medical Sciences, Bilai A. I., PhD in Medical Sciences,

Krasko N.P., PhD in Pharmaceutics, Ostapenko A.A., PhD in Pharmaceutics, Demchenko V.O. Methodological and practical features of teaching clinical pharmacy for pharmacists-interns at the stage of postgraduate education / Zaporozhye State Medical University, Ukraine, Zaporozhye

The article shows the value and characteristics of practical work on the clinical pharmacy lessons at the stage of postgraduate education. Attention is drawn to the formation of pharmacists-interns and skills that are necessary in providing physicians information on clinical pharmacology. The focus is on creative tasks solution of situational tasks, the patients care, the analysis of the charts of dynamic control of pharmacotherapy, the design of the Protocol of patient management and rational, safe drug therapy.

Keywords: clinical pharmacy, pharmacist-intern, postgraduate education.

Вступ. Для другого півріччя XX століття характерний не тільки могутній прорив у з'ясуванні етіології та патогенезу різних захворювань, але й впровадження в медичну практику величезної кількості нових високоефективних лікарських засобів, що часто не мають аналогів серед раніше вживаних препаратів. Наука про ліки стала такою об'ємною і складною, що в системі підготовки сучасних провізорів-інтернів, крім базової фармакології, що викладається студентам молодших курсів, було необхідним включення навчальної дисципліни – клінічної фармації. Вона базується на експериментальних даних і теоретичних положеннях фармакології, медико-біологічних наук, а також на фактичному матеріалі клінічних дисциплін. Не виникає сумнівів у тому, що після включення клінічної фармації у навчальні плани медичних (фармацевтичних) вузів рівень підготовки випускників в галузі лікарської терапії значно підвищився [2].

За роки викладання клінічної фармації налагодилася спадкоємність в підготовці до цього важливого для провізора-інтерна предмета. Вивчивши фармакологію, студенти переходять до оволодіння предметом фармакотерапії, а потім і збагнення клінічної фармації.

Задля підвищення якості знань розроблена єдина структура практичного заняття, яка включає контроль початкового і кінцевого рівнів знань, самостійну роботу і практичну частину.

Завданням практичної частини є формування навичок, необхідних для діяльності провізора-інтерна у сфері забезпечення лікарів інформацією з клінічної фармакології для оптимізації її раціонального застосування.

Виконання провізорами-інтернами практичної частини перед-

бачає рішення ситуаційних задач, роботу над творчими завданнями. Ці форми практичної роботи сприяють розвитку навичок користування літературою, умінню узагальнювати і використовувати знання для вирішення професійних завдань.

На практичному занятті демонструють хворих відповідно до теми заняття з відповідною патологією. Знайомляться з апаратурою, яка використовується для оцінки ефективності і безпечності фармакотерапії. Проводять аналіз лікарської рецептури на сумісність препаратів і прогнозують можливість розвитку побічних ефектів лікарських засобів і їх клінічних видів з урахуванням особливостей патологій у даного хворого. Аналізують карти динамічного контролю ефективності і безпечності фармакотерапії, історії хвороби на предмет оцінок якості тих призначень, що проводяться лікарями, з метою контролю безпеки лікарської терапії [1].

Вибір найбільш ефективного і максимально безпечного для хворого лікарського засобу, оптимального способу введення і дозування препарату, частоти його застосування може вирішуватися за допомогою ситуаційних завдань. Основою ситуаційного завдання є побудова оптимальної моделі клінічної ситуації, найбільш характерної для терапевтичного хворого. Крім того, ситуаційні завдання включають питання механізму розвитку захворювань, уміння надати першу допомогу хворому, тактики провізора в конкретній клінічній ситуації, питання побічної дії і взаємодії лікарських засобів, етики і деонтології провізора, уміння провізором визначати конкретний патологічний стан. Деякі завдання присвячені взаємовідношенням лікаря, хворого і провізора, зокрема, запобіганню випадкам відмови у відпусканні лікарських засобів [5].

Таким чином, введення подібних завдань в навчальну практику дало можливість активізувати навчально-практичну діяльність провізорів-інтернів і підвищити якість засвоєння навчального матеріалу з курсу клінічної фармації.

Викладання клінічної фармації вимагає застосування разом з традиційними розробками і курацією хворих різноманітних форм проведення занять, що підвищують якість засвоєння провізорами-інтернами предмета клінічної фармації [4].

При розборі конкретної клінічної ситуації, що вимагає глибоких знань фармакодинаміки і фармакокінетики лікарських засобів, їх побічної дії, комбінацій, провізори-інтерни активно працюють, багато дискутують, помиляються і виправляють помилки, знаходячи правильні шляхи рішення ситуації. Якість виживаності знань після такого методу проведення практичних занять набагато вища, ніж при стандартній його схемі, що дозволяє інтенсифікувати процес навчання, надати йому творчий характер, зацікавити провізорів-інтернів, наблизити навчання до реальних клінічних ситуацій.

З метою поліпшення засвоєння розділів курсу клінічної фармації і відпрацювання практичних навичок з раціонального вибору препаратів, режиму дозування, складання комбінацій лікарських засобів, забезпечення контролю ефективності медикаментозної терапії і безпеки лікування, на заняттях проводиться курація хворих на базі клінічного закладу з оформленням вже традиційного протоколу вивчення ефективності і безпеки лікарських засобів. Кожному провізору-інтерну виділяється один хворий та протягом трьох занять здійснюється курація. Важливим у підготовці провізорів-інтернів є сумісні з лікарями і викладачем консультативні обходи у відділенні. З кожної теми практичного заняття проводиться демонстрація тематичних хворих і клінічний розбір, що сприяє досягненню навчальної мети про необхідність визначення найбільш раціонального рішення конкретного практичного завдання з терапії.

Крім того, на заняттях до декількох провізорів-інтернів прикріплюється один тематичний хворий. Огляд і опитування дозволяють інтернам оцінити конкретну клінічну ситуацію, заздалегідь визначити, від яких захворювань страждає пацієнт, а також аргументувати напрями фармакотерапії [3].

Суб'єктивні і об'єктивні відомості про хворого, а також аналіз історії хвороби і листа призначення дозволяють закріпити знання з теми, що вивчається, наочно запам'ятати і використати у своїй подальшій практичній діяльності інформацію, одержану на занятті.

Одним з нових типів практичних завдань є проведення експертної оцінки листів призначень у вищезгаданих протоколах, оформлених провізорами-інтернами. У роботі ставляться завдання: оцінити правильність вибору лікарських засобів, їх комбінацій з урахуванням форми, стадії хвороби, супутньої патології та інших індивідуальних особливостей організму і внести в лікування свої корективи. Провізори-інтерни відображають дані своєї роботи в узагальненні за експертною оцінкою, де вони детально вказують на наявні помилки в призначеннях лікарів і вносять свої пропозиції з оптимізації лікування хворих, представлених по історіях хвороби і протоколах ефективності і безпеки медикаментозної терапії. Така форма завдання дозволяє зацікавити інтернів, поставити себе на місце провізора, спонукає займатися з додатковою літературою, розвиває клінічне мислення.

Навчальний план також передбачає вивчення навчальної літератури, виконання завдання з рецептури, підготовку до оформлення протоколу вивчення ефективності і безпеки фармакотерапії.

Висновки:

1. Спираючись на залишкові знання з фармакології, фармакотерапії та інших дисциплін, провізори-інтерни на заняттях з клінічної фармації на етапі післядипломної освіти,

вивчають основні напрямки і принципи фармакотерапії захворювань. У закріпленні цих знань важлива роль відводиться практичній роботі інтерна, направлений на формування умінь та навичок, необхідних провізору в майбутній практичній діяльності.

2. Виконання творчих завдань, розв'язання ситуаційних задач, курація хворих, аналіз карт динамічного контролю фармакотерапії, оформлення протоколу ведення хворого і раціональної, безпечної фармакотерапії в клінічній лікарні дозволяють поліпшити якість підготовки провізорів-інтернів до самостійної практичної діяльності.
3. Досвід викладання клінічної фармації провізорам-інтернам показує, що використані нами методичні принципи дозволяють розширити їх уяву про основні напрямки та можливості сучасної клінічної фармації і прискорити мотивацію для подальшого самостійного вивчення цієї важливої дисципліни.

Література:

1. Білай І.М. Викладання побічної дії лікарських засобів на практичних заняттях провізорам-інтернам / І.М. Білай, В.О. Демченко, М.П. Красько, А.О. Остапенко // Науковий огляд. – 2015. - N 10(20). – С. 1-5.
2. Бойко А.І. Реалізація концепції розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011–2020 рр.: завдання післядипломної підготовки провізорів / А. І. Бойко // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. - 2013. - № 3. - С. 42-45.
3. Ветютнева Н.О., Загорій Г.В., Тодорова В.І., Радченко А.П., Федорова Л.О., Убогов С.Г. Досвід роботи з базами стажування провізорів-інтернів за спеціальністю «Загальна фармація» // Збірник наукових праць співробітників НМАПО імені П.Л. Шупика. – Київ, 2015. – Вип.24, кн.2 – С.538-543.
4. Вороненко, Ю.В. Розвиток нових технологій у післядипломній освіті лікарів і провізорів: тенденції, експертні висновки та реальні оцінки ефективності навчання [Текст] / Ю.В. Вороненко, О.П. Мінцер // Медична освіта. – 2013. – № 2. – С. 19-23.
5. Слабий М. В. Досвід післядипломної підготовки провізорів з питань фармацевтичної профілактики / М. В. Слабий // Клінічна фармація. - 2013. - Т. 17, № 3. - С. 30-32.

References:

1. Bilai I.M. Vikladannya pobichnoyi diyi likarskih zasobiv na praktichnih zanyattiyah provizoram-internam / I.M. Bilai, V.O. Demchenko, M.P. Krasko, A.O. Ostapenko // Naukoviy oglyad. – 2015. - № 10(20). – S. 1-5.

2. Boyko A. I. *Realizatsiya kontseptsii rozvitku farmatsevtichnogo sektoru galuzi ohoroni zdorov'ya Ukraini na 2011–2020 rr.: zavdannya pislyadiplomnoi pidgotovki provizoriv* / A.I. Boyko // *Upravlinnya, ekonomika ta zabezpechennya yakosti v farmatsii*. - 2013. - № 3. - S. 42-45.
3. Vetyutneva N.O., Zagoriy G.V., Todorova V.I., Radchenko A.P., Fedorova L.O., Ubogov S.G. *Dosvid roboti z bazami stazhuvannya provizoriv-interniv za spetsialnistyu «Zagalna farmatsiya»* // *Zbirnik naukovih prats spivrobitnikiv NMAPO imeni P.L. Shupika*. – Kiyiv, 2015. – Vip.24, kn.2 – S. 538-543.
4. Voronenko, Yu. V. *Rozvitok novih tehnologiy u pislyadiplomniy osviti likariv i provizoriv: tendentsiyi, ekspertni visnovki ta realni otsinki effektivnosti navchannya* [Tekst] / Yu. V. Voronenko, O.P. MIntser // *Medichna osvita*. – 2013. – № 2. – S. 19-23.
5. Slabiy M.V. *Dosvid pislyadiplomnoi pidgotovki provizoriv z pitan farmatsevtichnoi proflaktiki* / M.V. Slabiy // *Klinichna farmatsiya*. - 2013. - T. 17, № 3. - S. 30-32.